

BÖLÜM 1

HEMŞİRELİK VE ETİK

Şerife YILMAZ¹

GİRİŞ

Hemşirelik uzun bir geçmişe sahip, toplumsal bir gereksinimden doğmuş, toplumsal ve ahlaki yönü kuvvetli, bilim ve sanattan oluşan bir meslektir. Sağlık çalışanları arasında hastayla daha fazla zaman geçiren, hastaları daha yakından gözlemlleme ve tanıma şansı elde eden hemşireler, diğer meslek üyelerine oranla daha fazla değer sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte hemşirelerin yaşadığı değer sorunları farklı bir boyuta taşınmış, meslek uygulamalarının vazgeçilmez bir parçası olan etik daha da önem kazanmıştır. Bu bölümde hemşirelikte etiğin öneminden ve mesleki uygulamalarında rehberlik eden etik ilkelerinden bahsedilecektir.

Hemşirelik ve Etik

Hemşirelik uzun bir geçmişe sahip, toplumsal bir gereksinimden doğmuş, bilim ve sanattan oluşan bir meslektir. Türk Hemşireler Derneği'nin tanımına göre; *"Hemşirelik, bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden, bu kişilerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplindir"*. Hemşirelik toplumun her kesimini ilgilendiren, kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda bakımın planlandığı ve uygulandığı dinamik bir süreçtir ⁽¹⁾.

Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association-ANA) hemşireliği; bilimsel bilgiyi kullanan, objektif verileri birleştiren, insan deneyimlerini de kullanarak sağlık ve iyileşmeyi kolaylaştıran ilişkilerle bakım sağlayan, sağlığın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, hastalık ve yaralanmaların önlenmesi, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların bakımında savunuculuk olarak tanımlamaktadır ^(2,3).

Uluslararası Hemşirelik Konseyi (International Council of Nursing- ICN) ise sağlık bakım sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirdiği hemşireliği *"bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruyan ve geliştiren, hastalık halinde iyileşme ve rehabilite etme sürecine katılan meslek grubu"* olarak tanımlamaktadır ⁽⁴⁾.

¹ Öğr. Gör. Dr., Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, serifeyilmaz83@gmail.com

hemşirelik mesleğini ve bakımını nasıl etkilemekte ve hemşireler göçe nasıl tepki vermelidirler? Özellikle ülkemizin son yıllarda hızla göç alması beraberinde ne tür sağlık problemlerini getirmiş ve hemşireler bu durumdan nasıl etkilenmiştir? Hemşireler, yaşlılar, AIDS'liler ve LGBT bireyler gibi sık sık marjinalize edilen gruplar için bakım kalitesindeki iyileşmelere nasıl katkıda bulunabilir? Kültürel ve politik güçler sağlık eğitimi ve sağlığı geliştirme girişimlerini baltalarken hemşireler nasıl tepki vermelidir? Yeni etik anlayışlar gerektiren önemli konularda (in vitro fertilizasyon (IVF), embriyo araştırması, yüz nakilleri, beyin nakli girişimleri ve gen terapisi vb.) hemşirelerin duruşu nasıl olmalıdır? Yapay zeka ile ilgili gelişmeler hemşirelikte ne tür değer sorunları ortaya çıkarmıştır ya da ne tür sorunlara yol açacağı düşünülmektedir? Teknolojinin gelişmesine paralel ortaya çıkan sorunlara yönelik hemşirelerin bir yol haritası bulunmakta mıdır? Dijital ve mobil sağlık uygulamaları ile teletıp uygulamalarının hemşirelik bakımına yansımaları nasıldır? Bu uygulamalar hasta mahremiyetini nasıl etkilemektedir ve hemşirenin bu uygulamalarda rolü nasıldır/ nasıl olmalıdır? vb. birçok soru bulunmaktadır ^(10,32).

SONUÇ

Sonuç olarak etik, hemşirelik mesleğinin ve hemşirelik eğitiminin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Teknolojinin hızla gelişmesiyle her geçen gün karşılaşılan etik sorunlarda biçim değiştirmekte ve hemşireler bu yeni sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar. Hemşireler, etiğin doğasını anlamalı, değer sorunlarının farkında olmalı ve etik karar verme sürecini öğrenmiş olmalıdır. Hemşirelikte etik eğitimi önemslenmeli; eğitime mezuniyet öncesi dönemde başlanarak mezuniyet sonrasında da hizmetiçi eğitimlerle devam edilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Birol, L. (2002). Hemşirelik süreci. (5. Baskı). İzmir: Etki Yayınevi
2. ANA. (2015). Nursing: Scope and Standards of Practices. American Nurses Association. (3rd Edition). Maryland: Silver Spring
3. Burkhardt, M.A. & Nathaniel, A.K. (2013). Çağdaş Hemşirelikte Etik (1. Baskı). (Alpar ŞE, Bahçecik N, Karabacak Ü, Çev. Ed.). İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi
4. ICN (2019a). Nursing Definitions. (29/08/2019 tarihinde <https://www.icn.ch/nursing-policy/nursing-definitions> adresinden ulaşılmıştır).
5. Cranmer, P, Nhemachena, J. (2013). Ethics for nurses: theory and practice. Maidenhead: Open University Press
6. Oğuz, N.Y., Tepe, H., Büken, N.Ö. ve ark. (2005). Biyoetik Terimleri Sözlüğü. (1. Basım). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu
7. Akça Ay, F. (2008). Temel hemşirelik, kavramlar, ilkeler, uygulamalar. (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Medikal Yayıncılık
8. Akarsu, B. (1998). Felsefe terimleri sözlüğü. İstanbul: İnkılap Kitabevi. s.146,162.
9. Cevizci, A. (2014). Etik ahlak felsefesi. İstanbul: Say Yayınları. s.11.

10. Pam, C., Jean, N. (2013). Ethics for nurses: Theory and practice. Maidenhead: Open University Press
11. Babadağ, K. (2010). Hemşirelik ve değerler. Ankara: Alter Yayıncılık
12. Hunt, G. (2005). Nursing Accountability: The Broken Circle. In: Ethical Issues in Nursing. Taylor & Francis e-Library.
13. Levine M. Nursing ethics and the ethical nurse. The American Journal of Nursing, 1977; 77 (5), 845-849.
14. ICN (2012). The ICN Code of Ethics for Nurses. (01/08/2019 tarihinde https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/2012_ICN_Codeofethicsfornurses_%20eng.pdf adresinden ulaşılmıştır).
15. Karahan Okuroğlu G, Bahçecik N, Ecevit Alpar Ş. Felsefe ve Hemşirelik Etiği. Kilikya Felsefe Dergisi, 2014; (1), 53-61.
16. Gallup (2014). Americans rate nurses highest on honesty, ethical standards. (11/10/2019 tarihinde www.gallup.com/poll/180260/americans-rate-nurses-highest-honesty-ethical-standards.aspx?version=print/ adresinden ulaşılmıştır).
17. Erhan Şentürk, S. (2013). Meslek olarak hemşirelik ve hemşirelikte etik ilkeler. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. s.3.
18. Chitty, KK. (1993). Professional nursing. (Second Edition). Pennsylvania: WB. Saunders Company
19. ANA (2017). Ethics and Human Rights Statement. (01/08/2019 tarihinde <https://www.nursingworld.org/~4aef79/globalassets/docs/ana/ethics/anastatement-ethichumanrights-january2017.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
20. Miracle V. National nurses week and the nightingale pledge. Dimensions of Critical Care Nursing, 2009; 28 (3), 145-146.
21. Özsoy S, Dönmez R. Hemşirelik mesleğinin ilk etik kodları: geçmişten günümüze hemşirelik andı. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2017; 33 (1), 91-102.
22. ANA. A suggested code: A code of ethics presented for the consideration of the American Nurses' Association. American Journal of Nursing, 1926; 16 (8), 599-601.
23. ANA. A tentative code: for the nursing profession. American Journal of Nursing, 1940; 40 (9), 977-980.
24. Lowe NK. Nursing, nurses, and ethics. J Obstet Gynecol Neonatal Nurs, 2015; 44 (3), 339-40.
25. ICN (2019b). International Council of Nurses. (29/08/2019 tarihinde <https://www.icn.ch/> adresinden ulaşılmıştır).
26. THD (2009). Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar. (16/09/2019 tarihinde <http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr/files/tr/thd/meslegi-etigi/hemsireler-icin-etik-ilke-ve-sorumluluklar/hemsire%20brosur.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
27. Namal A (2015). Etik Teorileri Işığında Tıpta Etik İkilemler ve Etik Karar Verme Süreci. (16/10/2019 tarihinde <http://istanbultip.istanbul.edu.tr/ogrenci/wp-content/uploads/2015/01/T%C4%B1bb%C4%B1n-%C4%B0lk-D3-424-Prpf.-Dr.-F.-Ar%C4%B1n-Namal-Etik-Vakalar-3.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
28. Edwards, SD. (1996). Nursing ethics. A principle-based approach. London: Macmillan Press
29. Ersoy N. Hemşirelik ve etik. Hemşirelik Bülteni, 1994; 33 (7), 43-51.
30. Bahar Z, Beşer A, Mızrak B. ve ark. Hemşirelerin karşılaştıkları etik ikilemlerin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2011; 14 (2), 52-60.
31. Utlu N. Hastane ortamında hemşirelerin etik yaklaşımı ve etik ikilemler. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 2016; 29, 17-35.
32. Gallagher, A. (2012). Nursing. In Encyclopedia of Applied Ethics (pp. 252-259). Elsevier Inc. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-373932-2.00157>